

Regeringens proposition

1979/80:51

med förslag till ändrade blancokreditregler för bankinstituten;

beslutad den 25 oktober 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits av bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

GÖSTA BOHMAN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bankernas rätt att inom en allmän ram lämna blancokrediter, dvs. krediter utan särskild säkerhet, vidgas från 5 % till 10 % av summan av bankens eget kapital och inlåning. Dessutom föreslås att blancokreditgivning till samfällighetsföreningar inryms i den generella blancokreditvolymen.

1 Förslag till Lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs att 59 § lagen (1955:183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *fem* procent av summan av bankaktiebolags eget kapital och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 57 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. *samfällighetsförening*,

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag.

Bestämmelsen i 49 § om förbud för bankbolag att som pant mottaga egen aktie äger motsvarande tillämpning på förlagsbevis som bolaget utfärdat.

Föreslagen lydelse

59 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *tio* procent av summan av bankaktiebolags eget kapital och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 57 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

¹ Senaste lydelse 1975:227.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1955:416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *fem* procent av summan av sparbanks fonder och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 26 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. *samfällighetsförening*,

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis som utfärdats av sådant bolag.

Sparbank får ej som pant mottaga förlagsbevis, som sparbanken utfärdat, och ej heller bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken.

Föreslagen lydelse

28 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *tio* procent av summan av sparbanks fonder och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 26 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

¹ Senaste lydelse 1975:228.

3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs att 36 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *fem* procent av summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 34 § första stycket A 2 eller 3, dock icke staten, samt utländskt bankföretag,

2. *samfällighetsförening*,

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Kredit utan säkerhet enligt första stycket beviljas av centralkassa eller, efter medgivande av denna, av ansluten jordbrukskassa.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis som utfärdats av sådant bolag.

Kreditkassa får ej som pant mottaga aktie i bolag, som har till uppgift att tillgodose för kreditkassor gemensamma intressen, eller förlagsbevis, som sådant bolag eller centralkassa utfärdat, och ej heller bevis om andel i eller tillskott till kreditkassan själv eller annan jordbrukets kreditkassa.

Föreslagen lydelse

36 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst *tio* procent av summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 34 § första stycket A 2 eller 3, dock icke staten, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

¹ Senaste lydelse 1975:229.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-10-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell

Föredragande: statsrådet Bohman

Proposition med förslag till ändrade blancokreditregler för bankinstituten

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades år 1976 en kommitté med uppdrag att se över banklagstiftningen. Enligt direktiven skall kommittén bl. a. föreslå ändringar i bankinstitutens rörelse regler på sådana punkter där jämkningar i de gällande reglerna är angelägna mot bakgrund av utvecklingen efter 1968 års reform av banklagarna. I ett delbetänkande¹ (DsE 1979:5) Blancokrediter och bankkontorsetablering har banklagsutredningen lagt fram förslag i dessa hänseenden. Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande av ledamoten Lars-Erik Thunholm och en reservation av ledamoten Sven G. Svensson.

Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 1* fogas banklagsutredningens betänkande såvitt avser frågan om blancokrediter.

Yttranden över betänkandet har efter remiss avgetts av bankinspektionen, kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen (NO), konsumentverket, fullmäktige i Sveriges riksbank, Svenska bankföreningen, Post- och Kreditbanken, PK-banken, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska bankmannaförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen (SHIO – Familjeföretagen), Svenska företagares riksförbund (SFR),

¹ Betänkandet är undertecknat av rättschefen Kurt Malmgren, ordförande, bankdirektören Bertil Danielsson, bankinspektören Stig Danielsson, riksbanksdirektören Kurt Eklöf, direktören Sven Lindquist, direktören Sven G. Svensson och bankdirektören Lars-Erik Thunholm.

Sveriges industriförbund, Svensk industriförening, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska kommunförbundet och Svenska handelskammarförbundet.

Kommerskollegium har till sitt remissvar fogat ett yttrande från handelskammaren i Stockholm. SAF har anslutit sig till Sveriges industriförbunds synpunkter. SHIO – Familjeföretagen och Sveriges köpmannaförbund har avgett gemensamt yttrande. Nämnden för bankkontorsetablering, Centralorganisationen SACO/SR och Folksam har avstått från att yttra sig.

En sammanställning av remissyttrandena, såvitt avser frågan om blanco-krediter, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Frågan om bankkontorsetablering tas inte upp i denna proposition utan kommer att behandlas i ett senare sammanhang. Med hänsyn till utredningens förslag och det splittrade remissutfallet bör regeringen ta ställning till den frågan samtidigt med frågan om lekmannastyrelse vid bankinspektionen. Denna fråga övervägs f. n. av banklagsutredningen och ett förslag kan väntas under år 1980 enligt vad jag har inhämtat från utredningen.

2 Föredragandens överväganden

Banklagarnas bestämmelser om säkerhet för bankinstitutens kreditgivning fick i huvudsak sin nuvarande utformning vid 1968 års översyn av banklagstiftningen (prop. 1968:143, BaU 1968:60, rskr 1968:368, SFS 1968:601, 602 och 605). De är enhetligt utformade för de tre bankinstitutsgrupperna och finns för affärsbankerna i 59 § lagen (1955:183) om bankrörelse (BL), för sparbankerna i 28 § lagen (1955:416) om sparbanker (SpL) och för föreningsbankerna i 36 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen (JkL).

Enligt den sedan länge gällande grundläggande regeln får bank bevilja lån endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Innebörden av huvudregeln är att bankerna skall pröva om ställd säkerhet, värderad efter objektivt godtagbara grunder, täcker hela kreditbeloppet. Ett sådant krav på säkerhet har ansetts vara behövligt bl. a. med hänsyn till skyddet för insättarnas medel hos bankerna.

I viss utsträckning får dock bankerna lämna kredit utan särskild säkerhet, s. k. blancokredit. De har en generell rätt att lämna blancokrediter inom en viss ram. Denna är fr. o. m. den 1 juli 1975 (prop. 1975:73, NU 24, rskr 152, SFS 227–229) bestämd till ett belopp motsvarande högst 5 % av summan av bankens eget kapital och dess inlåning. För affärsbankerna utgörs det egna kapitalet av aktiekapital, egna fonder och vinstbalans som har fastställts av bolagsstämma. Med eget kapital avses för en sparbank egna fonder och för en kreditkassa summan av centralkassan och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital, dvs. insatskapital, egna fonder och fastställd vinstbalans. Blancokredit får utöver den generella ramen lämnas till vissa särskilt angivna låntagare, som anses goda för sina förbindelser. Bland dessa låntagare är

staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, affärsbank, sparbank, centralkassa eller annan allmän kassa eller inrättning, vars reglemente fastställts av regeringen, kreditaktiebolag, försäkringsföretag med svensk koncession, utländskt bankföretag och samfällighetsförening. Blancokredit får slutligen lämnas också till näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig. De angivna reglerna om kredit tillämpas också på garantiförbindelser som bankerna ingår (62 § BL, 31 § SpL och 39 § JkL).

I en skrivelse till regeringen den 21 september 1978 hemställde Svenska bankföreningen om sådan ändring av 59 § BL att en ny form av blancokrediter införs, nämligen blancokrediter till fysiska personer, för varje låntagare dock högst tre basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Post- och Kreditbanken, PK-banken anslöt sig i en skrivelse den 10 oktober 1978 till bankföreningens hemställan. Regeringen beslöt den 8 mars 1979 att överlämna skrivelserna till banklagsutredningen för att övervägas vid utredningsuppdragets fullgörande.

Banklagsutredningen konstaterar i sitt nu avgivna delbetänkande att det – med hänsyn bl. a. till den minskande självfinansieringen inom näringslivet – finns anledning att räkna med att efterfrågan på blancokrediter i framtiden ökar. Mot bakgrund härav föreslår utredningen en höjning av den generella blancokreditramen från 5 till 10 % räknat på summan av affärsbanks eget kapital och dess inlåning. I samband härmed föreslår utredningen att den förhållandevis ringa blancokreditgivning som nu sker till samfällighetsföreningar inryms i den generella blancokreditvolymen. Motsvarande ändringar föreslås för sparbanker och föreningsbanker.

Bankföreningens representant i utredningen utvecklar i ett särskilt yttrande sin syn på banklagstiftningens säkerhetskrav. Han kommer till den slutsatsen att den centrala regeln om att lån får beviljas endast mot särskild säkerhet varken är meningsfull eller ändamålsenlig. Tiden borde enligt hans mening vara mogen att stryka det formella säkerhetskravet ur banklagstiftningen och överlåta åt bankerna att själva bedöma när och i vilka former säkerheter behöver ställas vid kreditgivningen.

Remissinstanserna har genomgående tillstyrkt utredningens förslag eller lämnat det utan erinran. Bankspektionen framhåller bl. a. att kravet på säkerhet måste efterges i betydande omfattning, särskilt när det gäller kredit till nystartade företag och företag som med hänsyn till verksamhetens beskaffenhet har svårt att ställa säkerhet. Inspektionen understryker dock att bankerna både får och bör ta risker under den självklara förutsättningen att riskerna är kontrollerade och att bankerna på objektiva grunder har tilltro till kredittagarens förmåga att infria krediterna. Riksbanksfullmäktige anser i likhet med flertalet andra remissinstanser att förslaget att höja blancokreditvolymen är väl motiverat.

Bankföreningen har ifrågasatt om det formella säkerhetskravet i banklagarna behövs. Föreningen framhåller bl. a. att avgörande för en banks kreditprövning sällan är de formella säkerheterna utan företagets finansiella

styrka, räntabilitet, likviditet och företagsledningens skicklighet. En naturlig utformning av banklagen bör därför vara att bankerna får frihet att tillämpa sådana principer för sin kreditgivning. Enligt bankföreningen kan detta ske utan att skyddet för insättarnas medel sätts i fara. Kapitäläckningsbestäm- melseerna i banklagarna bör vara tillräckliga för att garantera bankernas solvens. Kommerskollegium, NO, TCO och företrädare för näringslivet har också ifrågasatt behovet av kravet på särskild säkerhet.

I en skrivelse till ekonomidepartementet den 26 september 1979 har bankföreningen hemställt att direktiven för banklagsutredningen komplette- ras med ett uppdrag att utreda om det är lämpligt att upphäva huvudregeln att för kredit från bank skall ställas betryggande säkerhet i form av pant eller borgen.

För egen del vill jag anföra följande. Genom 1968 års banklagstiftning skedde en väsentlig liberalisering av rätten att lämna blancokrediter. Utrymmet för blancokrediter blev nära nog sju gånger större än tidigare. När blancokreditramen vidgades år 1975 medförde det att den tillåtna volymen för affärsbankerna ökade från ca 3 600 milj. kr. till 6 000 milj. kr. med hänsyn till förhållandena vid 1974 års utgång. I slutet av augusti 1979 uppgick denna volym till 10 246 milj. kr., varav 6 340 milj. kr. eller något mer än 62 % var utnyttjad. Vissa affärsbanker hade utnyttjat ca 80 % av sin blancokreditvolym. För sparbankerna och föreningsbankerna var den genomsnittliga utnyttjandegraden lägre. Några sparbanker hade dock utnyttjat större delen av sin blancokreditvolym.

Jag delar utredningens uppfattning att det finns anledning att räkna med en fortlöpande väsentlig ökning av behovet av blancokrediter. Det finns flera orsaker härtill. Som utredningen och flera remissinstanser har framhållit minskar självfinansieringen inom näringslivet. En lägre självfinansiering ökar företagens beroende av externa krediter. Allt flera företag kan komma i den situationen att deras tillgångar inte förslår som bankmässig säkerhet för deras bankengagemang. Detta gäller inte minst nystartade företag och företag inom den mindre och medelstora industrin.

En annan orsak till att anspråken på blancokrediter ökar är, som framhållits från olika håll, att bankerna i växande utsträckning har att lämna garantier till betydande belopp för fullgörande av stora entreprenader. Entreprenadföretagen kan ofta inte ställa säkerhet, i vart fall inte bankmässig säkerhet, för sina motförbindelser till den garanterande banken.

Även efterfrågan på blancokrediter från fysiska personer har ökat. Sålunda utgjordes år 1978 ca 40 % av affärsbankernas utnyttjade blancokreditvolym av s. k. sparlån, som lämnas utan säkerhet. Som utredningen har framhållit kan efterfrågan på sådana lån väntas öka. Å andra sidan är bankernas möjligheter att ge konsumtionskrediter starkt begränsade i nu rådande kreditläge.

Bankernas växande internationella engagemang har också betydelse i detta sammanhang. I samband med den omfattande internationella upplåningen

från svensk sida under senare år har en särskild form av blancokrediter aktualiserats, nämligen blancokrediter i utländsk valuta. Dessa krediter lämnar svenska banker i konsortium med utländska banker eller i konkurrens med utländska banker, som enligt sin praxis inte ställer krav på särskild säkerhet.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser även jag att en väsentlig ökning nu bör ske av bankernas rätt att lämna krediter utan krav på särskild säkerhet. Med anledning av vad bl. a. en ledamot i utredningen och flera remissinstanser har anfört i principfrågan om behovet av särskilda säkerhetsbestämmelser vill jag framhålla att kravet på säkerheter vid bankernas kreditgivning har tillkommit med anledning av tidigare erfarenheter och har betraktats som ett väsentligt led i skyddet för insättarnas medel. När det nu har satts i fråga om detta krav längre är nödvändigt kan det emellertid finnas anledning att utreda om det går att mera allmänt ge avkall på kravet på särskild säkerhet för kredit. En omständighet som har åberopats är att utländska banklagar inte uppstår krav på formella säkerheter. Det bör därför klarläggas bl. a. vilken betydelse detta har för de svenska bankerna och deras möjligheter att i den ökande internationella verksamheten konkurrera med utländska banker på lika villkor. Jag avser därför att föreslå regeringen att ge banklagsutredningen i uppdrag att förutsättningslöst utreda om huvudregeln att för kredit från bank skall ställas särskild säkerhet behövs också i framtiden eller kan modifieras eller slopas utan risk för att insättarnas skydd äventyras.

I frågan om att vidga blancokreditramen bör man undvika att bankagens rörelser regler blir alltför detaljcrade och i onödan styr inriktningen av bankernas kreditgivning. Jag anser därför i likhet med utredningen att det är lämpligare att höja procentsatsen för den tillåtna blancokreditvolymen än att enligt bankföreningens tidigare förslag särskilja blancokrediter till fysiska personer och lägga dessa krediter utanför den generella blancokreditvolymen.

Jag anser att den föreslagna ökningen av blancokreditramen från 5 till 10 % kan godtas utan att insättarnas skydd äventyras. En sådan ökning innebär att den tillåtna volymen beräknad med hänsyn till förhållandena vid utgången av augusti 1979 för affärsbankerna fördubblas från 10 246 milj. kr. till 20 492 milj. kr. Dessa belopp skall ses mot en beviljad utlåning och lämnade garantier vid samma tidpunkt på sammanlagt ca 164 000 milj. kr.

År 1966 fick bankerna rätt att lämna kredit utan särskild säkerhet även till samfälligheter som avses i lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar (prop. 1966:128, B:ou 54, rskr 394, SFS 709). Vid denna tid fanns inte någon motsvarighet till den nuvarande generella rätten för bankerna att inom en allmän ram lämna blancokrediter. I samband med att anläggningslagen (1973:1149) trädde i kraft år 1974 ändrades bestämmelserna till att avse samfällighetsförening, (prop. 1973:160, CU 33, rskr 389, SFS 1159–1161).

Blancokreditgivningen till samfällighetsföreningar har varit ringa. Med

hänsyn till detta och till att jag nu förordar en väsentligt vidgad ram för bankernas blancokrediter bör kreditgivningen till samfällighetsföreningarna innefattas i den generella ramen såsom banklagsutredningen har föreslagit. Jag utgår från att detta i praktiken inte kommer att medföra någon försämring av samfällighetsföreningarnas möjligheter till krediter.

På grund av det anförda förordar jag att 59 § BL ändras så att den generella blancokreditvolymen höjs från 5 till 10 % räknat på summan av affärsbanks eget kapital och dess inlåning samt att blancokreditgivning till samfällighetsföreningar inryms i denna volym. Motsvarande ändringar bör göras för sparbanker i 28 § SpL och för föreningsbanker i 36 § JkL. I likhet med vad som har framhållits vid tidigare förändringar av blancokrediträtten (prop. 1968:143 och prop. 1975:73) vill jag understryka att samma grundsats bör gälla vid bankernas blancokreditgivning som vid all annan kreditgivning, nämligen att trygghet skall föreligga för låneförbindelsens fullgörande. Den vidgade rätten att lämna kredit utan särskild säkerhet ställer stora krav på bankernas bedömning av låntagarna vid kreditprövningen. Jag utgår från att bankinspektionen ägnar särskild uppmärksamhet åt de praktiska verkningarna av den ökade generella blancokrediträtten.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom ekonomidepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.



EKONOMI-
DEPARTEMENTET

BLANCOKREDITER OCH BANKKONTORS- ETABLERING

Delbetänkande avgivet av
banklagsutredningen

Ds E 1979:5

Till Statsrådet och chefen för ekonomidepartementet

Genom beslut den 23 juni 1976 bemyndigade regeringen chefen för dåvarande finansdepartementet att tillkalla högst sju ledamöter med uppdrag att se över banklagstiftningen. Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 1 juli 1976 rättschefen Kurt Malmgren (ordförande), bankdirektören Bertil Danielsson, bankinspektören Stig Danielsson, riksbanksdirektören Kurt Eklöf, direktören Sven Lindquist, direktören Sven G. Svenson och bankdirektören Lars-Erik Thunholm som ledamöter.

Som sakkunnig förordnades avdelningsdirektören Lars-Olof Thörn och som expert hovrättsassessorn Jan Böckmark. Som experter har vidare förordnats fr.o.m. den 1 oktober 1976 byrådirektören Bo Dahlheim, fr.o.m. den 1 april 1978 civilekonomen Tomas Lindstrand och fr.o.m. den 20 mars 1979 hovrättsfiskalen Thomas Utterström.

Utredningens sekreterare har t.o.m. den 19 april 1977 varit numera departementsrådet Lars Hedberg samt därefter numera kanslirådet Lars Bredin. Vidare har hovrättsassessorn Lars Noltorp fr.o.m. den 1 januari 1978 och hovrättsassessorn Anders Nordström fr.o.m. den 20 november 1978 förordnats till biträdande sekreterare.

Utredningen har tidigare överlämnat delbetänkandet Nya kapitaltäckningsregler för bankerna.

Utredningen får härmed överlämna delbetänkandet Blancokrediter och bankkontorsetablering.

Reservation har avgetts av ledamoten Sven G. Svenson. Särskilt yttrande har avgetts av ledamoten Lars-Erik Thunholm.

Utredningen avser att närmast behandla bl.a. frågor om anpassning av banklagarna till den nya aktiebolagslagen.

Stockholm i juni 1979

Kurt Malmgren

Bertil Danielsson

Stig Danielsson

Kurt Eklöf

Sven Lindquist

Sven G. Svenson

Lars-Erik Thunholm

/Lars Bredin

Lars Noltorp

Anders Nordström

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	5
FÖRFATTNINGSFÖRSLAG.....	8
1. Förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse.....	8
2. Förslag till lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker.....	10
3. Förslag till lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.....	12
1 <u>Inledning</u>	15
2 <u>Blancokrediter</u>	15
2.1 Gällande rätt.....	15
2.2 Historik.....	16
2.2.1 Inledning.....	16
2.2.2 Blancokreditbestämmelser före nu gällan- de lag.....	17
2.2.2.1 Affärsbankerna.....	17
2.2.2.2 Sparbankerna.....	20
2.2.2.3 Kreditkassorna.....	20
2.2.3 1968 års lag.....	21
2.2.4 Ändringen år 1975.....	24
2.2.5 Bankföreningens framställning.....	25
2.2.6 Blancokredit till utländsk stat.....	26
2.3 Överväganden och förslag.....	29

Särskilt yttrande av ledamoten Lars-Erik Thunholm.....

SAMMANFATTNING

I banklagsutredningens direktiv ingår att pröva banklagstiftningens rörelseregler på sådana punkter där jämkningar framstår som angelägna mot bakgrund av utvecklingen efter banklagsreformen år 1968. Utredningen redovisar i detta delbetänkande vissa förslag till ändringar i rörelsereglerna. Ändringarna avser bankernas rätt att lämna kredit utan säkerhet, s.k. blancokredit, och rätten att etablera bankkontor.

Banklagstiftningens huvudregel för kreditgivningen innebär att lån får lämnas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Från huvudregeln finns ett undantag som medger bankerna en generell rätt att lämna blancokredit inom en viss ram. Denna är bestämd till ett belopp som svarar mot högst 5 % av summan av institutets eget kapital och inlåning. Utöver ramen får blancokredit lämnas till näringsidkare i och för hans rörelse om krediten är kortvarig och till vissa särskilt angivna låntagare bland vilka kan nämnas staten, kommunerna, utländska bankföretag och samfällighetsföreningar.

Den tillåtna blancokreditvolymen uppgick i augusti 1978 till 8 500 milj. kr. och var i genomsnitt utnyttjad till 65 %. Vissa affärsbanker och sparbanks hade dock utnyttjat större delen av utrymmet för blancokrediter.

Utredningen anser att det finns anledning att räkna med en ökad efterfrågan på blancokrediter i framtiden. Detta hänger samman med den minskande självfinansieringen i näringslivet och att företag inte sällan saknar möjlighet att lämna bankmässiga säkerheter. Vidare bidrar allmänhetens tilltagande intresse för s.k. sparlån, som lämnas utan säkerhet. Bankernas växande internationella engagemang har också betydelse. På detta område konkurrerar de svenska bankerna med försäkrings-

företag och utländska banker, som inte är underkastade säkerhetskrav av den typ som ställs upp i den svenska banklagstiftningen. Utredningen anser mot denna bakgrund att möjligheterna för bankerna att lämna blancokrediter är otillräckliga.

Utredningen konstaterar vidare att blancokreditgivningen innebär avsevärda hanterings- och kostnadsmässiga fördelar för både banker och låntagare. Bankernas förluster på denna kreditgivning har också visat sig ringa. Mot bakgrund härav finner utredningen att starka skäl talar för att vidga möjligheterna för bankerna att lämna blancokrediter. Utredningen föreslår en ökning av blancokreditvolymen från 5 till 10 %. Detta innebär att den tillåtna volymen för affärsbankernas del blir ca 17 miljarder kr., vilket belopp skall ses mot en beviljad utlåning och lämnade garantier på sammanlagt 146 miljarder kr.

I förenklande syfte föreslår utredningen att den förhållandevis ringa blancokreditgivning som nu sker till samfällighetsföreningar inryms i blancokreditkvoten.

En ledamot av utredningen utvecklar i ett särskilt yttrande sin syn på banklagstiftningens säkerhetskrav och kommer till den slutsatsen att den centrala regeln om att lån endast får beviljas mot betryggande säkerhet varken är meningsfull eller ändamålsenlig.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse

Härigenom förordnas, att 59 § --- lagen (1955:183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse59 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst fem procent av summan av bankaktiebolags eget kapital och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 57 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. samfällighetsförening,

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst tio procent av summan av bankaktiebolags eget kapital och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 57 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

¹ Senaste lydelse 1975:227

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag.

Bestämmelsen i 49 § om förbud för bankbolag att som pant mottaga egen aktie äger motsvarande tillämpning på förlagsbevis som bolaget utfärdat.

2 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Härigenom förordnas, att 28 § ---lagen (1955:416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse28 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst fem procent av summan av sparbanks fonder och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 26 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. samfällighetsförening

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis som

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst tio procent av summan av sparbanks fonder och dess inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 26 § första stycket A 2 eller 3, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

¹ Senaste lydelse 1975:228

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

utfärdats av sådant bolag.

Sparbank får ej som pant mottaga förlagsbevis, som sparbanken utfärdat, och ej heller bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken.

3 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas, att 36 § ---lagen (1956:216)
om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse36 §¹

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst fem procent av summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 34 § första stycket A 2 eller 3, dock icke staten, samt utländskt bankföretag,

2. samfällighetsförening,

3. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst tio procent av summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 34 § första stycket A 2 eller 3, dock icke staten, samt utländskt bankföretag,

2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

¹ Senaste lydelse 1975:229

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

Kredit utan säkerhet enligt första stycket beviljas av centralkassa eller, efter medgivande av denna, av ansluten jordbrukskassa.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis som utfärdats av sådant bolag.

Kreditkassa får ej som pant mottaga aktie i bolag, som har till uppgift att tillgodose för kreditkassor gemensamma intressen, eller förlagsbevis, som sådant bolag eller centralkassa utfärdat, och ej heller bevis om andel i eller tillskott till kreditkassan själv eller annan jordbrukets kreditkassa.

1 INLEDNING

Utredningen (Fi 1976:04) med uppdrag att se över banklagstiftningen, som har antagit namnet banklagsutredningen, skall enligt direktiven, vars fullständiga lydelse framgår av vad chefen för finansdepartementet anförde till regeringsprotokollet den 23 juni 1976, bl.a. föreslå ändringar i bankinstitutens rörelse-regler på sådana punkter där jämkningar i de gällande reglerna framstår som angelägna mot bakgrund av utvecklingen efter år 1968. Såvitt gäller den centrala säkerhetsregeln att bank endast får lämna kredit mot betryggande säkerhet i form av pant eller borgen framhålls dock i direktiven att det inte finns anledning att aktualisera frågan om att slopa denna regel.

Utredningen har mot bakgrund av direktiven gått igenom reglerna i banklagarnas rörelsekapitel och därvid uppmärksammat vissa punkter där jämkningar i de gällande reglerna framstår som angelägna. På två punkter har utredningen funnit skäl att redan nu lägga fram förslag till ändringar i rörelsekapiteln. Detta gäller i fråga om banks rätt att lämna s.k. blancokredit och i fråga om banks rätt att etablera bankkontor.

2 BLANCOKREDITER

2.1 Gällande rätt

Banklagarna innehåller i stort sett likalydande bestämmelser för bankinstitutens kreditgivning. Dessa regler finns för affärsbankerna i 59 § lagen (1955:183) om bankrörelse (BL), för sparbanker i 28 § lagen (1955:416) om sparbanker (SpL) och för föreningsbankerna i 36 § lagen om jordbruksskasserörelsen (JKL). Reglerna har med undantag för vissa ändringar år 1975 (SFS 1975:227) varit oförändrade sedan de fick sin utformning genom 1968 års banklagstiftning.

Huvudregeln är att lån får lämnas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Denna regel som saknar motsvarighet i andra länder har sedan länge gällt inom svensk banklagstiftning. Innebörden av regeln är att den ställda säkerheten värderad efter objektiva grunder skall täcka hela kreditbeloppet. Ett sådant krav på säkerhet har ansetts nödvändigt vid bankinstitutens kreditgivning bl.a. med hänsyn till insättarna och skyddet för deras medel hos bankerna. Genom vissa undantag från denna regel - bankinstitutens möjlighet att i viss omfattning lämna kredit utan särskild säkerhet, s.k. blancokredit - har dock skapats en viss nödvändig flexibilitet.

Bankinstitutet har en generell rätt att lämna blancokredit inom en viss ram. Denna är bestämd till ett belopp motsvarande högst 5 % av summan av institutets eget kapital (för sparbank egna fonder och för kreditkassa summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital) och dess inlåning. Blancokredit får vidare utöver den generella blancokreditramen lämnas till vissa särskilt angivna låntagare, som anses goda för sina förbindelser. Bland dessa låntagare är bl.a. staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, affärsbank, sparbank, centralkassa eller annan allmän kassa eller inrättning, vars reglemente fastställts av regeringen, kreditaktiebolag, bankägt aktiebolag som enligt regeringens medgivande får jämföras med kreditaktiebolag, försäkringsföretag med svensk koncession, utländskt bankföretag och samfällighetsförening. Blancokredit får slutligen lämnas också till näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig. De angivna reglerna om kredit åger motsvarande tillämpning på garantiförbindelse som bankinstitutet ikläder sig (62 § BL, 31 § SpL och 39 § JkL).

2.2 Historik

2.2.1 Inledning

I det följande redogörs för den utveckling som har lett fram

till nuvarande regler om blancokrediter. Inledningsvis behandlas lagstiftningen fram till 1968 års banklagsreform. Därefter följer en redogörelse för 1968 års banklagsreform. Vidare redovisas bakgrunden till de ändringar av reglerna som ägde rum år 1975. Slutligen redogörs särskilt för blancokrediter till utländsk stat.

2.2.2 Blancokreditbestämmelser före nu gällande lag

Före år 1968 gällde olika regler för de skilda instituten i fråga om rätten att lämna blancokrediter.

2.2.2.1 Affärsbankerna

I sitt betänkande (SOU 1927:11) tog 1924 års bankkommitté upp frågan om bankernas kreditgivning. Kommittén förordade en huvudregel av innebörd att kredit inte fick beviljas utan att banken får antingen realsäkerhet eller namnsäkerhet, och att säkerheten av banken prövades vara betryggande. Prövningen av säkerhetens beskaffenhet skulle således ligga i bankledningens egen hand. Om bankledningen skulle ha saknat objektiva skäl för sin prövning av säkerhetens värde, kunde en verklig prövning icke anses ha förekommit - något som kunde berättiga bankinspektionen att ingripa. Från huvudregeln föreslog kommittén vissa undantag. Sålunda skulle en viss krets av länstagare, däribland stat och kommun kunna få kredit utan säkerhet. Sådan kredit skulle även affärsidkare kunna erhålla i och för rörelsen. Denna rätt att lämna blancokredit tillkom för att täcka varuomsättningens behov. Kommittén underströk att ett uppgivande av kravet på särskild säkerhet inte innebar ett uppgivande av det självklara kravet, att kredittagarnas tillgångar skulle innebära en fullgod säkerhet för fordringen. Banken måste i regel på något sätt kunna följa företagets ställning under den tid krediten ägde bestå. Kommitténs betänkande föranledde inte någon proposition i ämnet. De för-

luster bankbolagen åsamkades i samband med världsdepressionen 1929-1932 aktualiserade åter frågan om en lagrevision varvid 1932 års banksakkunniga tillsattes. Mot den av 1924 års kommitté föreslagna huvudregeln att kredit endast fick utlämnas mot realsäkerhet eller borgen hade Svenska bankföreningen under remissbehandlingen bl.a. anmärkt att en sådan bestämmelse lätt kunde ge anledning till ett slentrianmässigt förbiseende av lånesökandens person och uppmärksamhetens koncentrerande på säkerhetens beskaffenhet. Bankföreningen pekade också i anslutning till den föreslagna huvudregeln på den omdömesfråga som fanns i bestämmelsen om att i fall bankledningen saknade objektiva skäl för sin prövning av säkerheten, kunde en verklig prövning icke anses ha förekommit, vilket kunde berättiga bankinspektionen till ingripande. Enligt bankföreningen kunde härigenom omdömesfrågor förvandlas till lagfrågor och omdömesfall till lagbrott.

1932 års banksakkunniga fann dock att de föreslagna föreskrifterna hade sin stora betydelse som ett stöd för bankinspektionen och förordade att den av 1924 års bankkommitté föreslagna huvudregeln skulle lagfästas. Detta blev också statsmakternas beslut.

Även beträffande de föreslagna undantagen från huvudregeln föreslog de banksakkunniga i huvudsak samma bestämmelser som 1924 års bankkommitté. Regering och riksdag följde de sakkunnigas förslag.

Även 1949 års banklagssakkunniga, vars förslag låg till grund för 1955 års BL, berörde i sitt betänkande (SOU 1952:2) frågan om blancokrediter.

I framställningar, som gjorts av 1940 års hantverks- och småindustriutredning och småföretagsutredningen, hade behoven av förlagskredit understrukits. Mot bakgrund härav

föreslog de banklagssakkunniga att kredit utan säkerhet skulle kunna lämnas idkare av hantverk och småindustri till ett belopp av i varje fall högst 50 000 kr och sammanlagt högst en tiondel av bankbolagets eget kapital.

De sakkunniga framhöll vidare att varuomsättningens behov av blankokrediter i många fall inte kunde tillgodoses eftersom enligt praxis omsättning av sådana krediter ej medgavs. De sakkunniga förordade därför att omsättning medgavs i de fall, där den bakomliggande affärstransaktionens egen natur krävde ett dylikt anstånd. För att den kortvariga krediten inte skulle få karaktär av stående förlagskredit, borde dock omsättning inte medges i sådan utsträckning att kredittiden kom att överskrida ett år.

Departementschefen betonade (prop 1955:3) att de föreslagna bestämmelserna innefattade en betydande utvidgning av affärsbankernas befogenhet att ulämna lån utan säkerhet och att bankerna skulle komma att utsätta sig för ökade risker. Enligt departementschefen var riskerna svåra att beräkna och en viss försiktighet vid reformens genomförande var därför nödvändig. Den föreslagna regeln att krediterna sammanlagt skulle få uppgå till högst en tiondel av bankens eget kapital fann departementschefen väl avvägd. I fråga om den individuella begränsningen av krediterna förordade han dock en höjning av maximigränsen till 75 000 kr. Därutöver föreslog han att krediterna skulle kunna lämnas småföretagare i gemen.

I skrivelse från december 1958 framhöll tolv bankbolag att bankerna kunde anlita Lånekassan av 1914 som garant för låns återbetalande. Kassan skulle därvid medverka till dels en av sociala skäl påkallad lånegivning till fysiska personer, som inte förmådde ställa fullt bankmässig säkerhet, dels ock beviljande av s.k. privatlån till fysiska personer. Den av bankerna gjorda framställningen borde enligt remissinstanserna i stället tillgodoses så att bankernas rätt att bevilja blanco-

krediter utvidgades. I proposition 1960:45 förordade departementschefen att till bestämmelserna om blancokrediter skulle fogas en föreskrift om att bankerna kunde bevilja kredit till annan än småföretagare till ett högsta belopp i varje särskilt fall av 5 000 kr. Riksdagen biföll propositionen. År 1962 höjdes beloppsgränsen till 15 000 kr.

2.2.2.2 Sparbankerna

Sparbankerna hade fram till år 1955 - bortsett från de statsgaranterade lånen - endast rätt att lämna kommun eller dylik samfällighet eller annan sparbank kredit utan särskild säkerhet. 1948 års sparbankssakkunniga föreslog (SOU 1954:10) att krediter också skulle kunna lämnas till ett belopp i varje särskilt fall av högst 3 000 kr och sammanlagt motsvarande högst en femtedel av sparbankens fonder.

Som skäl för förslaget anförde de sakkunniga att det i stor utsträckning finns duktigt folk, som för att sätta i gång egen rörelse eller för andra liknande syften behöver skaffa sig ett mindre kapital genom banklån men som inte har någon säkerhet att erbjuda. För att förhindra att nämnda blancokrediter, som inte skulle förbehållas viss yrkesgrupp, skulle komma att innebära för stora risker för sparbankerna hade de nyssnämnda maximeringsreglerna uppställts. Regering och riksdag följde i huvudsak förslaget. Beloppet har sedermera höjts till 15 000 kr.

2.2.2.3 Kreditkassorna

1950 års jordbrukskassautredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1955:1) att staten, kommun eller annan därmed jämförlig samfällighet ävensom allmän kassa eller inrättning, vars reglemente blivit fastställt av Konungen liksom också affärsbanker och sparbanker skulle kunna få kredit utan särskild säkerhet. Vid remissbehandlingen anmärktes på att utredningens

förslag inte medgav kreditkassorna att ge blancokredit åt enskild låntagare.

Departementschefen tillstyrkte förslaget i huvudsak. Eftersom kredit till staten enligt departementschefen inte torde bli aktuell medtogs emellertid inte staten bland ifrågakärande kredittagare.

I fråga om avgränsningen av blancokrediterna fann departementschefen visserligen att den var snäv, men ansåg att den hade fog för sig med hänsyn dels till spörsmålet om gränsdragningen mellan kreditinstituten, dels till kreditkassornas kooperativa karaktär.

En närmare redogörelse för utvecklingen fram till 1968 års banklagsreform finns i kreditinstitututredningens betänkande (SOU 1967:64) Samordnad banklagstiftning (sid 118 ff).

2.2.3 1968 års lag

Kreditinstitututredningen föreslog enhetliga bestämmelser om blancokreditgivning för samtliga bankinstitut. Enligt utredningen skulle bankinstitut - i likhet med vad som redan gällde för affärsbankerna - få lämna kredit utan särskild säkerhet till stat, kommun och därmed jämförlig samfällighet, allmän kassa eller inrättning, vars reglemente fastställts av Kungl Maj:t, affärsbank, sparbank, utländskt bankföretag och samfällighet som avses i lagen om vissa gemensamhetsanläggningar. Utredningen föreslog dessutom att den "säkra kretsen" av kredittagare utökades med svenskt försäkringsbolag och kreditaktiebolag.

Utredningen fann vidare att det utan risk från solvenssynpunkt kunde tillåtas samtliga bankinstitut att lämna kortvarig blancokredit till affärsidkare. Termen affärsidkare borde enligt utredningen dock bytas ut mot näringsidkare.

I anslutning till de regler som gällde för affärsbanker och sparbanker föreslog utredningen att bankinstitut till ett belopp som svarade mot hälften av det egna kapitalet, skulle få bevilja kredit utan krav på särskild, betryggande säkerhet. Några krav på begränsning av det enskilda lånebeloppet borde ej uppställas. Enligt utredningen borde det istället ankomma på tillsynsmyndigheten att ange de begränsningar av lånebeloppens höjd som med hänsyn till det långivande bankinstitutets storlek kunde vara påkallade. Utredningen underströk att en förutsättning för att blancokredit beviljades var att låntagarens kreditvärdighet tillät detta. Rätten att lämna blancokredit innebar sålunda inte något avsteg från grundsatsen att trygghet skulle föreligga för förbindelsens fullgörande.

Förslagen att vidga utrymmet för bankinstitutens blanco-kreditgivning vann anslutning i nästan alla remissyttranden. Utformningen av ramen för den allmänna blancokreditvolymen föranledde emellertid vissa erinringar. Kritiken avsåg främst det förhållandet att ramen för varje bankinstituts volym sattes i relation till det egna kapitalet. Bakom kritiken låg bl.a. att effekten av en sådan relation blir olika för skilda bankinstitut även om rörelsevolymen var densamma. Sparbanksföreningen förslog därför att volymen sattes i relation till ett bankinstituts totala utlåning och förordade som lämplig gräns 10 procent av denna. Motiven för denna lösning angav föreningen vara att kravet på täckning i eget kapital för blancokrediter redan var tillgodosett genom de allmänna kapitaltäckningsbestämmelserna. Riksbanksfullmäktige satte i fråga om inte bankernas rätt till blancokreditgivning kunnat vidgas mer än utredningen föreslagit. Fullmäktige föreslog att det tillåtna beloppet sattes i relation till det förvaltade kapitalet. Med tanke på den roll specifika säkerheter spelat inom svenskt kreditväsende ansåg fullmäktige det dock rimligt med en försiktig början. Om den ökade friheten utnyttjades med goda resultat, borde enligt fullmäktiges uppfattning en omprövning av den övre gränsen kunna ske så snart behov härför

uppstod.

Departementschefen biträdde i stort utredningens förslag. Beträffande förslaget att ge bankinstituten rätt att lämna en viss krets av låntagare blancokredit borde emellertid för kreditkassornas del staten inte tas med bland dessa kredittagare. I fråga om utformningen av ramen för den allmänna blanco-kreditvolymen anförde departementschefen följande.

Vad det här gäller är att för bankinstituten skapa en sektor, inom vilken instituten generellt har rätt att avvika från det formella säkerhetskravet. Sektorn bör bestämmas genom en schablonregel som oavsett kapitalstyrkan ger bankinstituten en lämplig och rättvis blancokreditram. Detta leder tanken närmast till att i någon form ställa sektorn i relation till ett bankinstituts omslutning. Med denna utgångspunkt synes det kapital som förvaltas av ett bankinstitut, d.v.s. eget kapital och inlåning, kunna användas som regulator. Metoden begagnas redan nu i banklagstiftningen för att bestämma omfånget av viss bunden kreditgivning. Metoden medför vidare den uppenbara fördelen att blancokreditvolymen följsamt anpassar sig till den totala kreditvolymens tillväxt.

Departementschefen förordade därför att blancokreditvolymen bestämdes som en del av summan av ett bankinstituts eget kapital och dess inlåning. Med begreppet inlåning avsågs såväl de av allmänheten i bankinstitutet insatta medlen som institutets andra skulder eller m.a.o. samtliga på passivsidan i balansräkningen upptagna skulder med undantag för eget kapital.

Med hänsyn till då vunna erfarenheter av blancokreditgivningen fann departementschefen inga betänkligheter från säkerhetssynpunkt föreligga att vidga blancokreditvolymen till 3 procent av det förvaltade kapitalet.

Departementschefen delade utredningens uppfattning att det i fortsättningen inte var nödvändigt att i lag reglera kreditbeloppets storlek i enskilda fall. Enligt departementschefen får de begränsningar som med hänsyn till ett bankinstituts

storlek behövs - eventuellt efter initiativ av bankinspektionen - tas in i bolagsordningar, reglementen eller stadgar. Departementschefen underströk vidare vikten av att bankinstitutet iakttar särskild försiktighet vid kreditgivning av detta slag och att de noga följer ett företags ställning och utveckling under den tid som krediten äger bestånd. Departementschefen utgick också från att bankinspektionen ägnade särskild uppmärksamhet åt de praktiska verkningarna av den ökade generella blancokrediträtten (prop 1968:143 sid 194 ff).

2.2.4 Ändringen år 1975

I skrivelse till finansdepartementet 1973 hemställde bankföreningen att den generella ramen för bankernas möjligheter att lämna blancokrediter vidgades från 3 till 5 procent av banks eget kapital och dess inlåning. Föreningen pekade därvid på att kreditrisken beror i stor utsträckning inte i sista hand på om särskild säkerhet ställs för en kredit. Avgörande är i stället låntagarens ekonomi över huvud taget, ansåg föreningen och fortsatte: "Utvecklingen pekar enligt bankföreningens uppfattning mot ett ökat behov av blancokrediter för företagen. Bl.a. har självfinansieringsgraden i företagen starkt minskat under senare tid. Med lägre självfinansiering ökar företagets beroende av externa krediter. Efter hand kan allt fler företag komma i den situationen att deras tillgångar inte förslår som bankmässig säkerhet för deras bankengagemang. Bankerna har vidare i ökad utsträckning att lämna garantier till betydande belopp för fullgörandet av stora entreprenader, därvid entreprenadföretaget inte kan ställa säkerhet, i vart fall inte bankmässig säkerhet, för sin motförbindelse till den garanterande banken. Garantier av detta slag tillhandahålls av bankerna i konkurrens med bl.a. svenska och utländska försäkringsföretag, som inte ställer krav på särskild säkerhet. Bankernas praxis i kredit- och garantiärenden måste successivt anpassas efter sådana förhållande."

Bankföreningens förslag om en höjning av procenttalet för blancokrediter tillstyrktes eller lämnades utan erinran av samtliga remissinstanser. Bankinspektionen och riksbanksfullmäktige instämde i bankföreningens synpunkter att bankens kreditgivning i fråga om industrikrediter och kommersiella krediter

inte ensidigt kan styras av kravet på formella säkerheter och att utvecklingen tyder på ett ökat behov av blancokrediter för företagen. Enligt riksbanksfullmäktige skulle långt drivna krav på säkerhet kunna hindra en kreditgivning som grundas på rationella överväganden av lånesökande företags utvecklingsmöjligheter.

Bankinspektionen tog i skrivelse till regeringen samma år upp frågan om tillämpningen av blancokreditreglerna på bankinstituts kreditgivning till sidoföretag som driver finansieringsverksamhet i första hand genom factoring och leasing. Inspektionen framhöll att, när ett sådant företag är dotterbolag till en bank, det är överflödigt för banken att skydda sina krediter till företaget. Om utlåningen till sådant dotterföretag inte säkerställdes med betryggande pant eller borgen, måste bankens allmänna blancokreditvolym tas i anspråk, vilket enligt inspektionens mening inte var behövligt. Enligt inspektionen borde dessa företag därför föras in under den "säkra kretsen" av låntagare. Härigenom skulle utlåningen till sådant företag inte inkräkta på bankens allmänna blancokreditvolym.

Inspektionens framställan tillstyrktes eller lämnades utan erinran vid remissbehandlingen.

Den 1 juli 1975 vidgades blancokreditvolymen i enlighet med bankföreningens förslag till 5 procent av det förvaltade kapitalet och bankägda finansieringsföretag fördes över till den "säkra kretsen" av låntagare (SFS 1975:227).

2.2.5 Bankföreningens framställning

I skrivelse till regeringen den 27 september 1978 hemställde bankföreningen att blancokrediter till fysiska personer, motsvarande för varje låntagare högst tre basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, fördes till den "säkra kretsen" av låntagare.

Till stöd för sin hemställan anförde föreningen i huvudsak följande. Blancokreditkvoten kan under de närmaste åren förväntas visa sig otillräcklig. Utvecklingen pekar fortfarande mot ett ökat behov av blancokrediter för företagen. Föreningen anger i stort sett samma grunder härför som föreningen anförde år 1973. Föreningen pekar härutöver på att i samband med den omfattande internationella upplåningen från svensk sida en särskild form av blancokrediter ofta till betydande belopp har aktualiserats under senare år. Vad som avses är blancokrediter i utländsk valuta, som de svenska bankerna lämnar i konsortium med utländska banker eller i konkurrens med utländska banker, som enligt sin praxis inte ställer krav på särskild säkerhet. Utrymmet inom nu gällande kvot för krediter till fysiska personer kan mot bakgrund härav förväntas minska. Samtidigt talar mycket för att efterfrågan av dessa krediter successivt kommer att öka. Flertalet banker har nämligen ett betydande antal fysiska personer som låntagare. En fysisk persons kreditvärdighet baseras i betydande utsträckning inte på viss säkerhet utan på hans förvärvsförmåga. Detta betraktelsesätt måste godtas av bankerna annars skulle vanliga människor med ett motiverat anspråk på kredit vara hänvisade till bl.a. butikernas många gånger dyrare avbetalningskrediter. I en masshantering av småkrediter blir även handläggningen betydligt smidigare och mindre kostsam, om krediterna lämnas utan säkerhet.

Erfarenheten visar att mindre krediter till fysiska personer i ett mycket begränsat antal fall leder till förluster. Vidare gäller att det för dessa krediter uppställs ett krav på täckning med 8 procent eget kapital.

2.2.6 Blancokredit till utländsk stat

Blancokredit till utländsk stat får lämnas endast inom ramen för den fria sektorn enligt 5 %-regeln. I samband med 1968 års banklagsreform hemställde bankföreningen i skrivelse till

bankoutskottet om sådan ändring i propositionsförslaget, att utländsk stat togs med bland de särskilt angivna rättssubjekt som fick beviljas blancokredit vid sidan av den fria sektorn (se bil. 3 till BaU 1968:60). Som skäl angavs att enligt gällande bestämmelser blancokredit torde kunna lämnas till utländsk stat, att någon ändring häri inte var motiverad samt att det var föga konsekvent att utesluta utländsk stat eftersom utländskt bankföretag fanns med i kretsen av undantagna rättssubjekt. Bankoutskottet fann bankföreningens tolkning av dåvarande bestämmelser inte vara välgrundad och uttalade att i praktiken torde sådana internationella krediter som bankföreningen syftade på regelmässigt tas upp av vederbörande centralbank, därvid reglerna om blancokredit till utländskt bankföretag blev tillämpliga. Utskottet fann därför inte anledning att ta något initiativ till ändring i propositionsförslaget (BaU 1968:60 s 40).

I skrivelse den 24 juni 1969 hemställde bankföreningen hos Kungl Maj:t att utländsk stat skulle tas upp bland de rättssubjekt till vilka affärsbank får lämna blancokredit utanför den fria blancokreditvolymen. Till stöd för sin hemställan anförde bankföreningen bl.a. följande. Kredit från svensk bank till utländsk stat och till företag med garanti av utländsk stat förekommer numera i ökad omfattning. Som exempel på sådana krediter nämndes krediter i och för inköp i staternas affärsdrivande verksamhet t.ex. telefonutrustning för televerken. I framtiden kan man också räkna med försäljning av utrustning för t.ex. statliga atomkraftverk. Tendensen att bank i ökad omfattning beviljar kredit till utländsk stat för inköp från Sverige har främjats genom tillkomsten av möjligheter för exportkreditnämnden att bevilja s.k. långivargarantier. Sådan kredit måste beviljas direkt till staten och kan inte komma i fråga för kredit till bank i utländsk stat för finansiering av samma stats inköp i Sverige. Denna ordning har ytterligare befästs genom tillkomsten av en särskild garantiform, offentlig köpargaranti, som avser kredit till utländska stater och därmed jämställda rättssubjekt.

Vid remissbehandlingen tillstyrktes förslaget av sparbanksföreningen, jordbrukskasseförbundet och fullmäktige i riksbanken och lämnades utan erinran av Poststyrelsen. Sparbanksföreningen hemställde att motsvarande ändring vidtogs i sparbankslagen.

Bankinspektionen ställde sig däremot avvisande till förslaget. Inspektionen framhöll att krediter till stora och välrenommerade utländska bankföretag ibland kan framstå som mindre riskfyllda placeringar än motsvarande kreditgivning till många utländska stater. Inspektionen syftade därvid på sådana stater med instabila regimer och svag ekonomi där lokala bankföretag, i vilka de stora anglosachiska och kontinentaleuropeiska länderna har ägarintressen, är verksamma. Att blankokrediter till utländska stater behandlas strängare än sådan kreditgivning till utländska bankföretag är därför inte så inkonsekvent som först kan tyckas. Enligt inspektionen var det emellertid avgörande att den tillåtna blankokreditvolymen vidgades mycket kraftigt genom 1968 års banklagsreform och att det inte var välgrundat att ytterligare utvidga blankokreditvolymen.

Departementschefen (prop 1970:181 s 24) delade bankföreningens uppfattning att reglerna om blankokredit inte får ges sådant innehåll att de onödigtvis försvårar för bankerna att medverka med kredit vid export från svenska företag till utländska stater. Enligt departementschefen hade det emellertid inte påståtts att den genom 1968 års banklagsreform utökade fria sektorn skulle vara otillräcklig för att täcka bankernas behov av att ge blankokrediter också till utländsk stat. Skulle å andra sidan de åsyftade krediterna ha en sådan storleksordning att de inom en förhållandevis kort tidsrymd skulle spränga ramen för den generöst tillmätta fria sektorn, skulle den av bankföreningen föreslagna lagändringen i väsentlig mån rubba avvägningen mellan de olika bestämmelser i banklagen som syftar till att värna om bankernas soliditet. En så ingripande lagändring kunde inte företas utan ingående utredning. De-

departementschefen ansåg emellertid att bankernas blånkolån till utländska stater t.v. borde kunna ske inom ramen för den fria sektorn utan att annan angelägen blånkokreditgivning blev lidande därav. Skulle det så småningom visa sig att det fanns skäl att ytterligare liberalisera blånkokreditreglerna, borde en vidgning av den fria sektorn övervägas framför en utökning av den kvot av låntagare som har en särställning i blånkokredithänseende. Departementschefen föreslog sålunda inte någon ändring i blånkokreditreglerna.

2.3 överbäganden och förslag

Huvudsyftet med nu gällande bestämmelser för bankinstitutens kreditgivning är att trygga institutens solvens. Huvudregeln för kreditgivningen är att lån inte får beviljas utan att betryggande säkerhet i form av pant eller borgen har ställts för lånet. Denna regel, som saknar motsvarighet i andra länder, har sedan länge gällt inom svensk banklagstiftning. Genom vissa undantag från denna regel - bankernas möjlighet att bevilja blånkokrediter - har dock skapats en viss nödvändig flexibilitet.

I utredningens direktiv anges att det inte finns någon anledning att så kort tid efter 1968 års banklagsöversyn slopa huvudregeln för kreditgivningen. Däremot skall utredningen enligt sina direktiv föreslå ändringar i rörelsereglerna på punkter där jämkningar i de gällande reglerna framstår som angelägna mot bakgrund av utvecklingen efter år 1968.

Genom 1968 års banklagstiftning skedde en väsentlig liberalisering av rätten att lämna blånkokredit. Dessa regler innebar för affärsbankerna en tillåten blånkokreditvolym vid utgången av år 1974 på ca 3 600 milj kr. Av denna volym var vid samma tid ett belopp av ca 2 250 milj kr, eller något mer än 60 procent utnyttjad. Genom lagändring år 1975 höjdes blånkokreditramen från 3 till 5 % (prop 1975:73, NU 24, rskr 152, SFS 227-229). Den tillåtna volymen ökade från ca 3 600 milj kr

till 6 000 milj kr med hänsyn till förhållandena vid 1974 års utgång. Vid utgången av augusti månad 1978 uppgick den tillåtna volymen till ca 8 500 milj kr. Av denna volym var vid samma tid ett belopp av ca 5 670 milj kr eller något mer än 65 % utnyttjad. Vissa affärsbanker hade liksom år 1974 utnyttjat större delen eller ca 80 % av sin blancokreditvolym. För sparbanker och föreningsbanker var den genomsnittliga utnyttjandegraden lägre. Vissa sparbanker hade dock utnyttjat större delen av sin blancokreditvolym.

Som framhållits i tidigare lagstiftningsärenden (prop 1968:143 och 1975:73) leder kravet på betryggande säkerhet till svårigheter från kreditförsörjningssynpunkt för företag, som trots goda framtidsutsikter saknar bankmässiga säkerheter. Detta gäller främst nystartade och mindre och medelstora företag. På grund av den minskade självfinansieringsgraden i dessa företag äger dessa synpunkter med ökad styrka allttjämt sin giltighet.

En betydande andel av blancokrediterna lämnas i form av sparlån till fysiska personer. Sålunda utgjordes år 1978 ca 40 % av affärsbankernas utnyttjade blancokreditvolym av sådana lån. Som bankföreningen framhållit kan bl.a. den nyligen antagna konsumentkreditlagen leda till en ökad efterfrågan av dessa lån.

Andra omständigheter som gör att anspråken på blancokrediter kan antas fortsätta öka är att bankerna i växande utsträckning har att lämna garantier till betydande belopp för fullgörandet av stora entreprenader, därvid entreprenadföretaget ej kan eller är berett att ställa bankmässig säkerhet för sin motförbindelse till den garanterande banken. Garantier av detta slag tillhandahålles av bankerna i konkurrens med svenska och utländska försäkringsföretag, som ej ställer krav på särskild säkerhet. Som bankföreningen också framhållit har den omfattande internationella upplåningen från svensk sida under senare år aktualiserat en särskild form av blancokrediter till betydande belopp,

nämligen blancokrediter i utländsk valuta. Även vad gäller denna typ av krediter hamnar de svenska bankerna i ett underläge i konkurrensen med utländska bankföretag eftersom dessa inte är underkastade regler om krav på särskild säkerhet.

Mot bakgrund av den utveckling som ägt rum under senare år framstår den tillåtna blancokreditvolymen som otillräcklig för att bankerna skall kunna möta de krav som i framtiden kommer att ställas på dem. Detta gäller särskilt för de banker som redan nu har utnyttjat större delen av sin blancokreditvolym.

Rätten för bankerna att lämna blancokrediter innebär avsevärda fördelar för såväl bankerna som låntagarna. Sålunda är hanteringen av dessa lån, särskilt såvitt gäller lån till privatpersoner, avsevärt mindre omständlig och personalkrävande än hanteringen av lån mot säkerheter. Dessa lån blir därmed också mindre kostnadskrävande. För bankernas del innebär rätten att lämna blancokrediter också att de i konkurrenshänseenden blir jämställda med försäkringsbolag och utländska bankföretag. Vidare är det som framhållits i olika sammanhang angeläget att bl.a. de mindre och medelstora företagens behov av sådana krediter kan tillgodoses.

En grundläggande förutsättning för att vidga den tillåtna blancokreditvolymen är dock att det inte medför några väsentliga risker från säkerhetssynpunkt. De vunna erfarenheterna av hur de nuvarande reglerna tillämpats har emellertid varit positiva. Som förutsattes vid 1968 års banklagsöversyn har bankerna utnyttjat den generella blancokrediträtten med stor försiktighet. Förlusterna på dessa krediter har varit mycket små. Då det gäller att ta ställning till säkerhetssynpunkten är också att märka att det för dessa krediter ställs upp ett krav på täckning med 8 % eget kapital. Härtill kommer att bankerna är skyldiga att rapportera sina blancokrediter till bankinspektionen, som ägnar särskild uppmärksamhet åt dessa krediter. Mot bakgrund härav anser utredningen att en viss vidgning av möjligheterna till blancokreditgivning inte medför risker från säkerhetssynpunkter.

Vad därefter gäller frågan hur blancokrediträtten skall vidgas har bankföreningen i sin skrivelse till regeringen föreslagit att blancokrediter enligt en särskild undantagsregel till ett visst maximibelopp skall kunna lämnas till fysiska personer och sålunda inte belasta den generella blancokreditvolymen. Det skulle härvid också kunna sättas i fråga att i enlighet med bankföreningens tidigare önskemål föra utländsk stat till gruppen "säkra" låntagare. En annan lösning är att höja procentsatsen för den tillåtna blancokreditvolymen. Vid valet mellan dessa lösningar har utredningen stannat för att föreslå en höjning av procentsatsen. Denna metod ger bankerna handlingsfrihet och styr inte denna form av krediter i en viss riktning. Härigenom ökar förutsättningarna för en smidig kreditförmedling. Metoden är enkel att tillämpa och har som departementschefen framhöll vid 1968 års banklagsreform den uppenbara fördelen att blancokreditvolymen följsamt anpassar sig till den totala kreditvolymens tillväxt. Som även framhölls i samband med 1968 års banklagsreform är det inte heller nödvändigt att i lag reglera kreditbeloppets storlek i enskilda fall.

Mot bakgrund av de goda erfarenheter som under lång tid gjorts beträffande bankernas rätt att lämna blancokrediter och då täta ändringar av regeln bör undvikas föreslår utredningen en ökning av blancokreditramen från 5 till 10 %. Detta skulle innebära att den tillåtna volymen beräknad med hänsyn till förhållandena vid utgången av augusti 1978 för affärsbankerna fördubblas från ca 8 500 milj kr till cirka 17 000 milj kr. Detta belopp skall ses mot en beviljad utlåning och lämnade garantier vid samma tidpunkt på sammanlagt cirka 146 000 milj kr. Genom den föreslagna höjningen av blancokreditvolymen torde även bankernas behov av att kunna ge blancokrediter till utländsk stat att tillgodoses.

Utredningen föreslår således att 59 § BL ändras så att den generella blancokreditramen höjs från 5 till 10 procent räknat på summan av affärsbanks eget kapital och dess in-

låning. I samband härmed föreslår utredningen att den förhållandevis ringa blancokreditgivning som nu sker till samfällighetsförening inryms i blancokreditvolymen. Motsvarande ändringar föreslås för sparbanker och föreningsbanker.

Som framhållits vid tidigare förändringar av blancokrediträtten understryker utredningen att samma grundsats gäller vid bankinstitutens blancokreditgivning som vid all annan kreditgivning, nämligen att trygghet skall bedömas föreligga för låneförbindelsens fullgörande. Den vidgade rätten att lämna kredit utan särskild säkerhet ställer stora krav på bankinstitutens bedömning av låntagarna vid kreditprövningen. Bankinspektionen bör särskilt uppmärksamma de verkningar som den föreslagna ökade generella blancokrediträtten kommer att medföra.

Särskilt yttrande av Lars-Erik Thunholm

Bestämmelserna i § 59 banklagen, enligt vilka som huvudregel gäller att lån inte får beviljas utan att betryggande säkerhet i form av pant eller borgen har ställts för lånet, har sedan länge varit föremål för diskussion och kritik. Särskilt i affärsbankernas rörelse med dess primära inriktning på företagsutlåning har dessa bestämmelser vållat praktiska besvär och onödiga kostnader och dessutom ofta försatt de svenska affärsbankerna i ett underläge i konkurrensen med utländska banker. I lagstiftningen har man efter hand tagit viss hänsyn till dessa omständigheter genom olika undantag från huvudregeln och då framför allt genom ett successivt vidgat utrymme för blancokreditgivning. Då den tidigare utmätta ramen för sådana krediter på senare tid tett sig otillräcklig, har utredningen föreslagit en höjning av denna ram från 5 % till 10 % av summan av en banks egna kapital och inlåning. En sådan höjning innebär givetvis en väsentlig lättnad i nuvarande restriktioner och jag har ingen anledning motsätta mig detta.

Helst skulle jag dock ha sett att utredningen tagit upp till principiell diskussion hela frågan om behovet av särskilda säkerhetsbestämmelser i banklagen. Visserligen anges i utredningens direktiv att det inte finns någon anledning att så kort tid efter 1968 års banklagsöversyn slopa huvudregeln för kreditgivningen. Detta torde dock icke utesluta att man går in på en principiell prövning om denna huvudregel är meningsfull och tjänar ett vettigt syfte. För egen del har jag i vart fall ett behov av att ange min principiella uppfattning i frågan.

Enligt min uppfattning är den i § 59 banklagen uppställda huvudregeln varken meningsfull eller ändamålsenlig. Dessa bestämmelser infördes genom 1933 års ändringar i banklagen - under intryck av de skärpta krav på olika restriktioner på

bankrörelsen som utlöstes av Kreugerkraschen. Tidigare hade den svenska banklagen icke uppställt något sådant krav. Icke heller har veterligen någon utländsk banklag några liknande bestämmelser, vilket bekräftas av en undersökning som utredningen låtit verkställa. Föreställningen att sådana säkerhetskrav utgör ett skydd för insättarna är en chimär. Solvensen garanteras genom kapitaltäckningbestämmelserna, som i banklagen är differentierade efter placeringarnas riskgrad. Att till dessa kapitaltäckningskrav lägga särskilda krav på vissa formella säkerheter är en motsägelse och tjänar inget rimligt syfte.

Detta betyder inte att formella säkerheter inte är av betydelse i affärsbankernas rörelse. I många fall är det helt normalt och t.o.m. ofrånkomligt att en bank kräver att låntagaren skall ställa säkerheter för sitt lån, särskilt när detta är av långfristig karaktär eller är mycket riskbetonat. När man behöver säkerheter och när man kan avstå från sådana, är emellertid en sak som en bank själv bör kunna bedöma, då det beror på arten av låntagarens rörelse, själva låneoperationens karaktär och bedömningen av därmed förknippade riskmoment. Man får heller inte förbise att vid praktiskt taget all affärsbanksmässig långivning till företag den formella säkerheten vanligen är en sekundär fråga. Den primära säkerheten för att ett låntagande företag kan förränta, amortera och återbetala en kredit ligger i företagets finansiella ställning, dess räntabilitet och det löpande kassaflödet i rörelsen samt inte minst i företagsledningens kapacitet. De formella säkerheterna kan i vissa fall behövas som ett skydd för banken om företaget på grund av vid kreditgivningstillfället oförutsedda omständigheter kommer i svårigheter och det går till betalningsinställelse och konkurs. Men banken är själv närmast till att bedöma om den behöver skaffa sig ett sådant skydd. Ett generellt krav på sådana säkerheter vållar allvarliga olägenheter i den praktiska bankrörelsen.

Dessa olägenheter är av olika slag.

För det första kan sägas att den opropotionerliga vikt som banklagen fäster vid de formella säkerheterna drar uppmärksamheten från det primära intresse en bank har av att noga följa utvecklingen av ett låntagande företags rörelse. Praktiskt taget all företagsutlåning innehåller riskmoment. Börjar det gå på sned för ett företag är det viktigt att den långivande banken reagerar på ett tidigt stadium och ser till att företaget vidtar åtgärder för att rätta till situationen. Banklagens krav på "betryggande säkerhet" skapar en illusion av att allt är bra bara banken har goda inteckningar i fastigheter och förlag e.d. Den kreditgivande banken invaggas i säkerhet och frestas att eftersätta den nödvändiga löpande kontrollen.

För det andra skapar säkerhetskravet svårigheter när det gäller sådana företag som genom arten av sin rörelse inte förmår ställa bankmässiga säkerheter, vilket ofta är fallet inom handel och servicenäringar, konsultverksamhet etc. Även om det är fråga om framgångsrika och lönsamma företag med god kreditvärdighet i och för sig, har de svårare att få sina kreditbehov tillfredsställda än företag som disponerar över belåningsbara anläggnings- eller omsättningstillgångar.

För det tredje hamnar de svenska affärsbankerna genom banklagens krav i ett allvarligt underläge i konkurrensen med utländska banker. Det svenska "betongtänkandet" är praktiskt taget okänt utomlands. Utländska banker som är aktiva på den svenska marknaden - en aktivitet som starkt tilltagit under senare år - är beredda att ge krediter till svenska företag på basis av deras balansräkning och prognoserade kassaflöde och fäster sällan något avseende vid inteckningssäkerheter o.d. Och när svenska affärsbanker deltar i internationella syndikerade krediter är den svenska banklagens säkerhetsbestämmelser ett allvarligt handikapp.

För det fiärde medför banklagens säkerhetskrav i många fall en onödig kostnadsbelastning både för låntagare och bank. Uppläggande och förvaltning av säkerheter för utlåningen är en arbetskrävande och kostsam hantering. Man får naturligtvis ta dessa kostnader när formella säkerheter behövs som en naturlig förutsättning för lånetransaktionen. Men i många fall är den formella säkerheten onödig och man kräver den egentligen endast för att banklagen ställer upp detta krav.

Sammanfattningsvis vill jag hävda att efter all den diskussion som förevarit i denna fråga borde tiden vara mogen att helt styrka det formella säkerhetskravet ur banklagen och överlåta åt bankerna att själva bedöma när och i vilka former säkerheter behöver ställas vid kreditgivningen. Kan praktiskt taget alla utländska banker leva med en sådan frihet borde också svenska banker kunna göra det. Ett slopande av säkerhetskravet skulle möjliggöra en smidigare och flexiblare kreditgivning, bättre anpassad till näringslivets krav än nuvarande ofta tungrodda och besvärliga system. Och det skulle inte behöva innebära någon som helst försämring av utlåningens kvalitet.

Mot detta resonemang kan visserligen hävdas att undantagsbestämmelserna och särskilt ett vidgat blancokreditutrymme undanröjer en hel del av de olägenheter som här påtalats. Men man kan då fråga sig: vad är det för mening med en banklagsregel som man av praktiska skäl och för att bankväsendet överhuvudtaget skall kunna fungera måste successivt gröpa ur genom alltmera omfattande undantagsregler? Tyder inte detta på att det är något fel på själva huvudregeln?

Sammanställning av remissyttranden

Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot utredningens förslag att öka blancokreditvolymen från 5 till 10 % och att inrymma blancokreditgivning till samfällighetsföreningar i blancokreditkvoten. *Kommerskollegium, NO, TCO, bankföreningen* och flera företrädare för näringslivet ifrågasätter i överensstämmelse med Thunholms särskilda yttrande om det formella säkerhetskravet i banklagarna behövs.

1 Bankinspektionen

Banklagstiftningen hindrar i och för sig inte att krediter lämnas utan särskild säkerhet. Även för krediter som lämnas utan sådan säkerhet används insättarmedel och det är naturligtvis tryggheten för dessa medel som motiverar att denna kreditgivning i viss mån är begränsad.

De jämförelsevis små förluster som bankerna haft sedan 1930-talet förklaras huvudsakligen av att säkerhet funnits att tillgå. Å andra sidan är bankinspektionen väl medveten om att särskilt i fråga om krediter till företag återbetalningen väsentligen är beroende av företags lönsamhet, utvecklingsmöjligheter o. d. Bankinspektionen har vid sin övervakning huvudsakligen ägnat uppmärksamhet åt dessa förhållanden. Samtidigt har inspektionen den erfarenheten att kravet på att säkerhet ställs måste efterges i betydande omfattning, särskilt när det gäller nystartade företag och företag som med hänsyn till verksamhetens beskaffenhet har svårt att ställa säkerhet. Det är också klart att förekomsten av säkerheter av olika slag verkar fördröjande på kreditförvaltningen i bankerna.

Huvudsakligen av nämnda skäl har inspektionen konsekvent stött bankerna när de har ansett sig böra göra framställning om höjning av blancokreditvolymen. I sammanhanget vill inspektionen understryka att bankerna både får och bör ta risker under den självklara förutsättningen dock att riskerna är kontrollerade och att bankerna på objektiva grunder har tilltro till kredittagarens förmåga att infria krediten.

Bakom det nu framlagda förslaget betr. blancokrediter ligger en framställning från affärsbankerna. När inspektionen hade att ta ställning till denna tillstyrkte inspektionen en lösning i linje med framställningen men var öppen också för andra vägar att vidga utrymmet för blancokrediter. När nu banklagsutredningen lagt fram förslag om vidgning av det huvudsakligen till inlåningsvolymen relaterade utrymmet för blancokrediter kan inspektionen därför tillstyrka detta förslag.

2 Kommerskollegium

Kollegiet vill --- tillstyrka den föreslagna liberaliseringen, men anser --- att skäl finns att ifrågasätta, om det överhuvudtaget är meningsfullt att behålla blancokreditregleringen. Kollegiet kan inte se någon risk i att bankerna själva får avgöra om blancokrediter kan ges eller ej. Härigenom erhålles en mer flexibel och smidig kreditgivning. Som en ytterligare aspekt kan nämnas att svenska banker på grund av nuvarande restriktioner kan hamna i underläge i konkurrensen med utländska kreditinstitut, som såvitt bekant inte är underkastade motsvarande restriktioner.

3 NO

Förslaget motiveras av utredningen bl. a. från konkurrenssynpunkt. Bankerna lämnar således i konkurrens med svenska och utländska försäkringsföretag i växande utsträckning garantier för fullgörandet av stora entreprenader där entreprenadföretaget inte kan eller är berett att ställa bankmässiga säkerheter. Bankerna ger också i konkurrens med utländska banker blancokrediter i utländsk valuta. I dessa fall konkurrerar alltså bankerna med företag som inte är bundna av de långtgående kraven på formella säkerheter som uppställs i den svenska banklagstiftningen. Det är enligt NOs uppfattning ett väsentligt allmänt intresse att de svenska bankerna ges möjligheter att på i möjlig mån lika villkor konkurrera med försäkringsbolag och utländska banker på dessa marknader.

Utrymmet för blancokrediter påverkar vidare bankernas möjligheter att tillgodose framför allt nystartade mindre och medelstora företags kreditbehov. Möjligheten för nya företag att etablera sig och expandera på en marknad är av fundamental betydelse för en effektiv fungerande konkurrens på en marknad. Det ter sig därför som särskilt allvarligt om onödigt långtgående krav på formella säkerheter utgör hinder för bankerna att bevilja krediter till sådana företag. Snedvridningseffekter synes också kunna uppstå eftersom vissa delar av näringslivet, såsom handel och servicenäringar, inte disponerar över belåningsbara tillgångar i samma utsträckning som andra branscher.

Mot bakgrund av upplysningar om den kostnadskrävande säkerhetshandlingen är ett vidgat utrymme för blancokrediter också motiverat av rationaliseringsskäl.

NO tillstyrker mot den angivna bakgrunden förslaget att öka blancokreditramen från 5 till 10 procent. Härigenom synes man t. v. i betydande mån kunna undvika de negativa effekter i konkurrenshänseende som banklagstiftningens krav på formella säkerheter onekligen kan medföra för svenska banker och kredittagare.

På sikt är det, bl. a. på dessa och andra grunder som närmare utvecklas av ledamoten Thunholm i särskilt yttrande, enligt NOs uppfattning önskvärt att frågan om att slopa eller modifiera de särskilda säkerhetsbestämmelserna i

den svenska banklagstiftningen tas under övervägande av statsmakterna. Såsom påpekats i yttrandet tillgodoses säkerhetsaspekterna av kapitaltäckningsregler m. m.

4 Konsumentverket

Konsumenterna är i dag huvudsakligen hänvisade till avbetalningsköp och kontokortskrediter för finansiering av kapitalvaruköp. Dessa krediter är förhållandevis dyra. Varje åtgärd som kan göra förmånligare kreditformer mer lättillgängliga är därför välkommen från konsumentsynpunkt. En ökning av blancokreditvolymen från 5 till 10 % är en sådan åtgärd. Konsumentverket tillstyrker utredningens förslag i denna del.

5 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Utmärkande för den svenska banklagstiftningen är dess starka betonande av bankinstitutens solvens och dess omsorg om säkerheten för insättarnas medel. En konsekvens av denna grundläggande aspekt är att den svenska banklagstiftningen ställer upp krav på betryggande säkerheter i form av pant eller borgen för bankernas utlåning och garantigivning. Formella säkerhetskrav av denna typ saknar i stort sett motsvarighet i andra länders banklagstiftning.

För att skapa en nödvändig flexibilitet i bankernas rörelse har dock i banklagstiftningen medgivits vissa undantag från dessa formella säkerhetskrav. Bankernas möjligheter att lämna blancokrediter och garantier utan särskild säkerhet har över tiden successivt vidgats. Sålunda uppgår i dag den generella blancokreditramen till 5 % av ett bankinstituts eget kapital och inlåning. Härutöver får blancokrediter lämnas dels till näringsidkare i och för hans rörelse, förutsatt att krediten är kortvarig dels till vissa angivna låntagare, s. k. säkra låntagare. Utredningen föreslår nu att den generella blancokreditramen bör höjas från 5 % till 10 % av ett bankinstituts eget kapital och inlåning samt att den blancokreditgivning som sker till samlighetsförening inryms i den generella blancokreditvolymen.

Fullmäktige har sedan tidigare (se fullmäktiges remissvar den 11 januari 1979 angående bankföreningens och PKbankens skrivelse om ändring av blancokreditreglerna i 59 § lagen om bankrörelse) uttalat som sin åsikt att en utvidgning av bankernas möjligheter att ge blancokrediter är väl motiverat och att en sådan utvidgning bör få formen av en höjning av den generella blancokreditramen. Fullmäktige har därför inget att erinra mot utredningens förslag på denna punkt.

6 Svenska bankföreningen

Det mest omedelbara behovet av en liberalisering av banklagen såvitt gäller kravet på formella säkerheter vid kreditgivningen blir enligt bankföreningens mening tillgodosett genom banklagsutredningens förslag. Bankföreningen anser värdefullt att utredningen givit denna fråga förtur och föreningen tillstyrker förslaget. ---

Bankföreningen anser i likhet med Thunholm att banklagens huvudregel om särskild säkerhet för bankkredit bör ställas under diskussion. Det bör utredas huruvida det finns skäl att på sikt behålla denna regel.

En utgångspunkt för en sådan utredning bör enligt bankföreningens mening vara en sådan frihet i kreditprovningen att bankernas konkurrensförmåga upprätthålls och näringslivets kreditvillkor blir de bästa möjliga.

Det avgörande för en banks kreditprovning – särskilt i fråga om företagskrediter – kan sällan vara de formella säkerheterna i form av pant eller borgen utan måste vara företagets finansiella styrka, räntabilitet, likviditet och företagsledningens skicklighet. En naturlig utformning av banklagen bör därför vara att bankerna får frihet att tillämpa sådana principer för sin kreditgivning. Detta kan ske utan att skyddet för insättarnas medel sätts i fara. Kapitaltäckningsregeln i banklagen har väsentlig betydelse för insättarnas skydd. Denna regel är även efter den senaste ändringen så konstruerad att kravet på kapitaltäckning ökar ju mindre formella säkerheter som finns för en kredit. Eftersom kapitaltäckningen är kostsam för bankerna, har dessa i kapitaltäckningsregelns uppbyggnad ett naturligt incitament att i regel ta in de formella säkerheter som står att få även om det legala kravet på dylika säkerheter har utgått ur lagen.

Bankerna har ofta påståtts visa överdriven försiktighet vid sin kreditbedömning. Banklagens säkerhetskrav har därvidlag spelat stor roll. Om huvudregeln om formella säkerheter utgår ur banklagen, öppnas möjlighet för bankerna till en friare kreditprovning.

Det är önskvärt att svenska banker både kan konkurrera med och samverka med utländska banker. Allt detta sker också i snabbt växande grad. De utländska banklagarna upptar inte krav på formella säkerheter för krediterna. Det är av vikt att en konkurrens med de utländska bankerna och en samverkan med dem kan ske på lika villkor. Om en svensk bank skall lämna en kredit i konsortium med en utländsk bank, kan av naturliga skäl den svenska banken inte kräva särskild säkerhet för sin andel av krediten när den utländska banken icke uppställer motsvarande krav. Om utländska banker vid konkurrens med de svenska har ett övertag såvitt gäller de legala betingelserna för kreditgivningen, kan svenska företagare bli för sin finansiering på ett olyckligt sätt beroende av utländska kreditgivare. Lagstiftningen bör motverka situationer där svenska företag tvingas lita till bankväsendets välvilja i de länder de konkurrerar med.

Vid en översyn av banklagens regel om formella säkerheter bör innehållet i

EG-ländernas lagstiftning uppmärksammas. Genom en anpassning av den svenska lagstiftningen på centrala områden till motsvarande regler inom EG-länderna underlättas på sikt ett önskvärt samarbete med dessa länder.

Banklagsutredningen bör sålunda enligt bankföreningens uppfattning genom tilläggsdirektiv få i uppdrag att utreda lämpligheten av att i 59 § lagen om bankrörelse upphäva huvudregeln att för kredit från bank skall ställas betryggande säkerhet och redovisa resultatet i ett kommande betänkande. Den föreslagna vidgången av blancokreditramen bör dock genomföras utan att resultatet av en sådan utredning avvaktas.

7 Post- och Kreditbanken, PK-banken

PK-banken tillstyrker de föreslagna ändringarna.

8 Svenska sparbanksföreningen

Sparbanksföreningen tillstyrker utredningens förslag att öka blancokreditramarna från 5 till 10 % och i detta utrymme inkl. blancokreditgivningen till samfällighetsförening.

9 Sveriges föreningsbankers förbund

Förbundet tillstyrker utredningens förslag om höjning av tillåten blanco-kreditvolym från 5 till 10 % av inlåning och eget kapital.

10 LO

Utredningens förslag att utöka ramen för s. k. blancokrediter (krediter utan särskild säkerhet) från 5 till 10 % av summan av institutens eget kapital och inlåning tillstyrkes av LO.

11 TCO

TCO har inget att erinra mot de förändringar i banklagstiftningen som utredningen föreslår. Men TCO finner samtidigt att de synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet är så tungt vägande att det på sikt bör övervägas att avskaffa bestämmelserna om gränser för blancokreditgivningen.

12 Svenska bankmannaförbundet

Förbundet tillstyrker utredningens förslag beträffande utökning av blancokreditvolymen från 5 till 10 % av eget kapital och inlåning.

13 Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen) samt Sveriges Köpmannaförbund

De mindre och medelstora företagens andel av affärsbankernas utlåning har under 1970-talet successivt minskat. Som en ersättning finns i dag ett antal specialkreditinstitut för såväl långa som korta krediter. Eftersom de mindre och medelstora företagen inte har tillgång till obligationsmarknaden kan dessa företag genom vissa institut tillföras medellånga lån i viss omfattning. Vidare har de regionala utvecklingsfonderna fått ökade kreditmedel till sitt förfogande.

Även om dessa åtgärder är av positiv art för de mindre och medelstora företagen är utvecklingen inte tillfredsställande. Affärs- och sparbankerna är sedan lång tid tillbaka de institutioner som i första hand bör förse företagen med kapital. En alltför stor satsning på specialkreditinstitut förändrar denna bild. Insatser bör därför i första hand göras så att bankväsendets utlåning till de mindre och medelstora företagen ökas. Utredningens förslag om en ökning av blancokreditvolymen kan enligt organisationernas mening bidra till att bryta denna negativa utveckling.

Organisationerna tillstyrker sålunda den föreslagna ökningen av blancokreditvolymen från 5 till 10 %.

Organisationerna vill i sammanhanget påpeka vikten av att bankerna vid sin utlåning använder sig av de möjligheter till en friare bedömning av de krav på säkerheter som ställs på de mindre och medelstora företagen. Det aktuella förslaget är ett steg i rätt riktning. I nuläget är bankernas förluster på blancokreditgivning mycket små. För att möta de behov på kapital inför 1980-talet som näringslivet kommer att ha för inte minst sina investeringar måste enligt organisationernas uppfattning, ytterligare möjligheter skapas inom ramen för banksystemet. En ytterligare ökning utöver den nu föreslagna blancokreditvolymen är därför angelägen och en väg att tillåta bankerna att ta ett större mått av risk vid sin utlåning till företagsamheten.

Den sakkunskap om de enskilda företagens problem och villkor som bankerna äger bör tas tillvara i högre utsträckning än vad f. n. sker. Bankerna har ett stort ansvar att bedöma projekts och företags utvecklingsmöjligheter. Detta ansvar bör kompletteras med rätt till större frihet vid fördelning av tillgängliga krediter.

Avslutningsvis vill organisationerna ansluta sig till de synpunkter som framförts av ledamoten Thunholm och ställer sig bakom de frågor med vilka han avslutar sitt särskilda yttrande.

14 Svenska företagares riksförbund (SFR)

SFR, som bland sina medlemmar har företrädare för ca 25 000 mindre/medelstora företag, har bl. a. med utgångspunkt från den alltmer minskade

självfinansieringsgraden och den nyligen antagna konsumentkreditlagen, anledning räkna med ett *ökat behov* av blancokrediter. Utredningen har också kommit till denna uppfattning.

Då de mindre/medelstora företagen ofta saknar bankmässiga säkerheter, men i allt högre grad blir beroende av extern finansiering, är det därför av största vikt att denna möjlighet till upplåning vidgas och tryggas.

Med hänsyn till vikten att behålla de mindre/medelstora företagen, inom ramen för marknadshushållningens principer, finner SFR det synnerligen angeläget att utredningens förslag om höjning av utlåningsvolymen från 5 % till 10 % av ovan nämnda summa av bankernas egna kapital och inlåning genomföres.

Utredningen har inte diskuterat de övriga särskilda säkerhetsbestämmelserna inom huvudregeln. Vi föreslår att utredningen även granskar nu rådande säkerhetskrav för övrig kreditgivning och särskilt prövar frågan om införandet av en friare kreditprövning. Genom ny bokföringslag, aktiebolagslag, skärpt övervakning av revisorer m. m. har kvaliteten på redovisningen som kreditprövningsunderlag undergått en avsevärd utveckling till det bättre.

15 Sveriges industriförbund

Utredningen anger som skäl till sitt förslag att det bl. a. finns anledning att räkna med ett ökat behov från företagens sida av blancokrediter i framtiden. Industriförbundet delar denna uppfattning.

Som utredningen anger minskar självfinansieringen inom näringslivet. Företagen blir i allt högre grad beroende av en fullgod extern finansiering. Det är därför väsentligt att kreditförsörjningsmöjligheterna tryggas. För flera grupper av företag, framförallt de små och medelstora, saknas inte sällan bankmässiga säkerheter. Företagen kan trots avsaknaden av formella säkerheter ha tillräckligt god kapacitet i andra avseenden för att förränta och amortera en kredit. Industriförbundet finner att det mot denna bakgrund är utomordentligt angeläget att lagändringar görs så att den generella blanco-kreditvolymen höjs från 5 % till 10 % av summan av bankernas egna kapital och inlåning.

I ett särskilt yttrande anför en ledamot att utredningen principiellt borde ha diskuterat hela frågan om behovet av särskilda säkerhetsbestämmelser i banklagen. Ledamoten redovisar en rad skäl till att de säkerhetskrav som nu råder varken är meningsfulla eller ändamålsenliga. Industriförbundet anser i anslutning härtill att det ligger i företagens intresse att utrymme ges för en friare kreditprövning och föreslår därför att frågan om att slopa huvudregeln blir föremål för utredning.

16 Svensk industriförening

I takt med att självfinansieringsgraden i näringslivet sjunkit under 70-talet har tillgången på krediter blivit alltmer betydelsefull. Särskilt gäller detta småföretagen. Tyvärr har bankernas möjligheter att bistå expansiva småföretag varit begränsade i de fall inte bankmässiga säkerheter kunnat erbjudas. Resultatet härav har blivit en stark överefterfrågan på lånemedel hos de regionala utvecklingsfonderna.

En utökad möjlighet för bankerna att ge krediter till företag som bedöms ha goda framtidsutsikter utan att för den skull kunna ställa formell bankmässig säkerhet för aktuella lån är följaktligen välkommen. Föreningen tillstyrker därför att utrymmet för blancokrediter ökas från 5 till 10 %.

Det är dock viktigt att den utökade kvoten för blancokrediter verkligen kommer företagen tillgodo och inte till stor del ianspråktagas för konsumtionskrediter. Någon särskild reglering av den inbördes relationen mellan företags- och konsumentkrediter vill inte föreningen förorda i nuvarande läge men hemställer om att det i aktuella kungörelser och anvisningar klart framgår att huvudsyftet med utökningen är att ge bankerna ökade möjligheter till kreditgivning åt företag.

Beträffande banklagstiftningen i övrigt delar föreningen de synpunkter som ledamoten Lars Erik Thunholm givit uttryck för i sitt särskilda yttrande.

Signifikant för de nya och mest expansiva industribranscherna t. ex. elektronikindustrin är, att allt större del av investeringarna hänför sig till immateriella poster främst utvecklingsarbete. Att då knyta kreditgivningen till anläggningstillgångar så hårt som dagens banklagsstiftning stipulerar kan verka hämmande på vårt lands möjligheter att investera i framtidsbranscherna. Det finns därför enligt föreningens mening all anledning att överväga ett slopande av det formella säkerhetskravet.

17 Sveriges grossistförbund

Utredningen framhåller att möjligheterna för bankerna att lämna blancokrediter är otillräckliga, och man föreslår därför att gällande regler skall ändras, så att bankerna i ökad utsträckning kan lämna sådana krediter. Vi delar utredningens bedömning och tillstyrker därför förslaget att blancokreditvolymen ökas från 5 till 10 % av summan av bankens eget kapital och inlåning.

Vi vill starkt understryka att möjligheterna att erhålla blancokrediter har särskild betydelse för handelsföretagen, som ofta saknar möjlighet att ställa traditionella säkerheter. Det är också uppenbart att förekomsten av realsäkerheter inte alltid utgör någon garanti för att ett projekt skall bli framgångsrikt. Vi finner från denna utgångspunkt också anledning att instämma i de synpunkter som ledamoten Lars-Erik Thunholm framfört i sitt särskilda

yttrande. Vi delar hans uppfattning att ett slopande av säkerhetskravet i banklagen skulle möjliggöra en smidigare kreditgivning, som bättre kan anpassas till näringslivets kapitalbehov.

18 Svenska Försäkringsbolags Riksförbund

Riksförbundet har ingen erinran mot förslaget om utökning av bankernas möjlighet att lämna blancokrediter.

19 Svenska handelskammarförbundet

De vunna erfarenheterna av de nuvarande reglerna har varit positiva. Bankerna har utnyttjat den generella blancokrediträtten med stor försiktighet. Förlusterna på dessa krediter har varit mycket små. Samtidigt har efterfrågan på blancokrediter ökat. Det finns flera anledningar härtill. Genom den minskade självfinansieringsgraden i företagen har beroendet av externa krediter ökat. Allt fler företag har kommit i den situationen att de saknar möjlighet att lämna bankmässiga säkerheter. Detta gäller inte minst nystartade och mindre och medelstora företag.

Även efterfrågan på blancokrediter från fysiska personer har ökat. 1978 utgjorde nära hälften av affärsbankernas utnyttjade blancokreditvolym av sådana lån. Denna efterfrågan kan ytterligare förväntas öka bland annat på grund av den nyligen antagna konsumentkreditlagen. Nämnda lagstiftning syftar bl. a. till att i ökad utsträckning föra över fysiska personers krediter från avbetalningskrediter till billigare bankkrediter.

Bankernas växande internationella engagemang spelar också en inte obetydlig roll i detta sammanhang. De svenska bankinstituten konkurrerar därvid med utländska banker, som inte har motsvarande restriktioner.

Mot den angivna bakgrunden framstår utredningens förslag att öka blancokreditramen som välmotiverat. Förbundet tillstyrker därför förslaget. Samtidigt vill dock förbundet ifrågasätta om inte tiden nu är mogen att helt slopa det formella säkerhetskravet i banklagen.

Även om den föreslagna ökningen av blancokreditramen skulle utgöra en förbättring medför dock säkerhetskravet olägenheter. Den starka koncentrationen på formella säkerheter kan dels medföra att det lånsökande företagets ställning och utveckling inte i tillräcklig utsträckning uppmärksammas, dels att vissa typer av företag, exempelvis service- och konsultföretag, som normalt har sämre möjligheter än andra företag att ställa upp bankmässiga säkerheter, får svårare att tillgodose sina kreditbehov.

Vidare innebär regleringen att svenska banker kommer i ett konkurrens-mässigt underläge gentemot utländska banker. Olägenheterna härav ökar självfallet i takt med den ökade internationaliseringen.

Det bör också beaktas att säkerhetskraven många gånger innebär en onödig kostnadsbelastning för såväl låntagare som bank.

Enligt förbundets bedömning skulle ett slopande av ifrågavarande restriktioner knappast komma att medföra några större risker ur säkerhetssynpunkt. Kapitäläckningsbestämmelserna torde vara tillfyllest för att garantera bankernas solvens. Det bör även beaktas att formella säkerheter, även om kraven härpå slopades, fortfarande naturligtvis skulle spela en viktig roll vid kreditgivningen. Genom att överlåta frågan till bankerna skulle dock ett flexiblere system skapas. Slutligen bör också beaktas att Sverige, såvitt bekant, är det enda land med restriktioner av nu ifrågavarande slag.

